

A SZENT BORBÁLA

A VASKAPU

Egy heglánc közepén keresztültörve tetejéről talapjáig, négy mérföldnyi messzeségben; kétoldalt hatszáz lábtól háromezerig emelkedő magas, egyenes sziklafalak, közepett az óvilág óriás folyama, az Ister: a Duna.

A ránehezülő víztömeg törte-e magának e kaput, vagy a föld alatti tűz repeszté kétfelé a hegláncot? Neptun alkotta-e ezt, vagy Volcán? Vagy ketten együtt? A mű Istené! Ahhoz hasonlót még a mai istenutánzó kor vaskezű emberei sem bírnak alkotni.

Az egyik isten keze nyomait hirdetik a Fruska Gora hegy tetején elszórt tengercsigák kövületei, a Veterani-barlang ásatag tengerlakó saurusai; a másik istenről beszélnek a bazaltok a Piatra Detonatán; a harmadikat, a vaskezű embert hirdeti a sziklába vágott hosszú padmalypart, egy országút, melynek

boltozata is van; az óriási kőhíd oszlopmaradványai, az emléktábla a szikla oldalába domborműként vésve, s a meder közepébe vágott százlábnyi széles csatorna, melyen nagyobb hajók járhatnak.

A Vaskapunak kétezer éves históriája van, s négy nemzet nyelvén nevezik azt.

Mintha egy templom közelednék felénk, melyet óriások építettek, pillérekkel, melyek kőszálak, és oszlopokkal, melyek toronymagasak, csodálatos kolosszalakokat emelve a felmagasló párkányokra, mikben a képzelem szentek szobrait látja, s e templom csarnoka négy mértföldnyi távolba mélyed, fordul, kanyarodik, új templomot mutat, más falcsoportokkal, más csodaalakokkal; egyik fal sima, mint a csiszolt gránit, vörös és fehér erek cikáznak végig rajta: rejtelmes istenírás betűi; másutt rozsdavörös az egész hegylap, mintha igazán vasból volna, néhol a gránit rézsút dűlt rétegei mutogatják a titánok merész építkezésmódját; s az új fordulónál már egy gót templom porticusa jő elénk, hegyes toronycsúcaival, karcsú, egymáshoz tömött bazaltpilléreivel, a kormos fal közepéből egy-egy

aranysárga folt világít ki, mint a frigláda lapja: ott a kén virágzik. Ércvirág az. De élő virággal is díszlenek a falak; párkányaikról, repedéseikben mintha kegyeletes kezek zöld koszorúi függnének alá. Azok óriási lombfák, fenyők, miknek komor tömegét az őszi dércsípte bokrok sárga és piros füzerei tarkítják.

Egyszer-egyszer megszakítja a végtelen, a szédületes kettős falazatot egy benyúló völgykebel, melyen keresztül egy rejtett, emberlaktalan paradicsomba látni. Itt a két sziklafal között mély, komor árny borong, s a nappali sötétbe, mint valami tündérvilág mosolyg be a napsütötte völgy képe, vadszőlő erdejével, melynek érett, apró, piros bogyói színt adnak a fáknak; tarka leveleik szőnyeget vonnak rájuk. Emberlak nem látszik a völgyben, keskeny patak kanyarog tisztásán végig, abból gyanútlan szarvasok isznak; a patak aztán mint egy ezüst sugár omlik alá a sziklamartorról. Ezeren és ezeren elhaladnak e völgy előtt, s mindenki azt gondolja magában: vajon mi lakhatik ebben?

Aztán elmarad a völgy, s ismét más templomi kép következik, a többinél még nagyobb,

még rettenetesebb: a két fal száznegyven ölnyire közeledik már egymáshoz s háromezer lábnyira az éghez: az a messze kiálló szikla a tetőn a Gropa lui Petro: a Szent Péter sírja, mellette kétfelől a másik két titáni kőalak két apostoltársa.

S e két fal között foly alant a kőmederben a Duna.

A nagy, fenséges folyam-ős, mely megszokta a magyar sík lapályon ezerölnyi mederben haladni méltóságos csenddel, partjain a belehajló fűzfákkal enyelegni, kilátogatni a szép virágos mezőkre s csendesen keleplő malmokkal beszélgetni; itt összeszorítva száznegyven ölnyi sziklagátba, hah, mily haraggal tör rajta keresztül! Akik idáig jöttek vele, nem ismernek reá. Az ősz óriás szilaj hőssé ifjul, hullámai szökellnek a sziklás meder felett, egy-egy roppant bérctömeg ül ki néhol medre közepébe, mint valami rémoltár; az óriási Babagáj, a koronás Kaszán szikla; azokat fenséges haraggal ostromolja, rájuk zúdulva elől, s mély forgatagokat örvényítve mögöttük, feneketlen árkot vájva a sziklamederben; s aztán csattogva, zúgva rohan alá a kőlépcsőkön,

mik egyik sziklafaltól a másikig nyúlnak keresztül.

Néhol már legyőzte az útját álló torlaszt, s a széttört sziklákön keresztülomlik tajtékozva, másutt megtorlik a kanyarodó szoros bércfalánál, s a ráhajló szikla alá ásta magát örök habjaival. Néhol szigeteket rakott le a legyőzhetetlen sziklák mögé, új földalkotásokat, mik semmi régi térképen nincsenek; azokat benőtte vad fa és bokor, azok nem tartoznak semmi államhoz, sem magyarhoz, törökhöz, sem szerbhez; a senki országa az, adót nem fizető, urat nem ismerő, világon kívül eső, meg nem nevezett föld! Másunna meg elhordta a ki-kezdett szigetet bokraival, erdőivel, kunyhóival együtt, s letörülte alakjaikat a térképről.

A sziklák, a szigetek több ágra osztják a folyamat, mely Ogradina és Plaviszovica között már óránként tízmérföldnyi sebességgel rohan, s a szűk folyamágakat ismerni kell a hajósnak; mert az emberi vaskéz csak egy csatornát vágott a meder sziklapadjaiban, melyen nagyobb hajók járhatnak, a parthoz közel csak apró hajók számára van út.